

УДК [657.37+33.021]: 336.71

Амбарчян М.С., аспірант,

кафедра обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРУ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ «ЧАСТКА ВЛАСНОСТІ – ЧАСТКА КОНТРОЛЮ – МЕТОД КОНСОЛІДАЦІЇ»

В статті досліджено рівень щільності трьох видів зв'язку, які виникають в процесі формування консолідованої фінансової звітності банківських груп: «частка контролю – метод консолідації»; «частка власності – метод консолідації»; «частка власності – частка контролю». З метою здійснення розрахунків автором використано непараметричні методи оцінки взаємозв'язку.

Ключові слова: частка контролю, частка власності, коефіцієнти взаємної спряженості Пірсона та Чупрова, критерій Спірмена.

Ambarchyan M.S.

«SHARE OF OWNERSHIP – SHARE OF CONTROL – CONSOLIDATION METHOD» RELATIONSHIP CHARACTER RESEARCH

The author researches a density level of the three types of relationship that appear in a process of bank group consolidated financial report formation: «share of control – consolidation method»; «share of ownership – consolidation method»; «share of ownership – share of control». The author uses the nonparametric methods of density estimation to assess the mentioned relations.

Keywords: share of ownership, share of control, coefficient of Pearson and Chuprov contingency, Spearman criterion.

Амбарчян М.С.

ИССЛЕДОВАНИЕ ХАРАКТЕРА ВЗАИМОСВЯЗИ «ДОЛЯ СОБСТВЕННОСТИ – ДОЛЯ КОНТРОЛЯ – МЕТОД КОНСОЛИДАЦИИ»

В статье исследован уровень тесноты трех видов связи, которые возникают в процессе формирования консолидированной финансовой отчетности банковских групп: «доля контроля – метод консолидации»; «доля собственности – метод консолидации»; «доля собственности – доля контроля». С целью произведения расчетов автором использовано непараметрические методы оценки взаимосвязей.

Ключевые слова: доля контроля, доля собственности, коэффициенты взаимной сопряженности Пирсона и Чупрова, критерий Спирмена.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. З уведенням в дію у 2013р. МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність», МСФЗ 10 «Спільна діяльність» та МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані компанії та спільні підприємства» при визначенні методу консолідації обсяг частки власності материнської компанії в капіталі компаній, що консоліднуються, не враховується [1-3]. Відокремлення понять «володіння компанією» та «контроль за компанією» є характерним для міжнародних промислових та фінансових груп вже протягом декількох останніх десятиліть: власник може мати значну частку власності в капіталі компанії і, водночас, здійснювати лише незначний контроль за нею; власник може здійснювати повний контроль за компанією і, водночас, мати невелику частку власності в її капіталі. З огляду на це, виникає необхідність в оцінці рівня залежності між показниками обсягів частки власності, частки контролю та застосовуваним методом консолідації.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання відокремлення понять контролю за компанією та власності на частку в її капіталі розглядається в низці наукових праць іноземних науковців, серед яких С. Клаессенс, С. Д'янков, Л.Х. Ланг [4], М. Б'янчі, М. Б'янко, Л. Енріке [5]. В своїх дослідженнях автори розглядають причини відокремлення понять власності та контролю та пропонують заходи з регулювання обсягів часток власності та контролю з метою ефективнішого управління групами компаній. Оскільки зазначені автори не визначають ступінь залежності між часткою власності, часткою контролю та методом консолідації, виникає необхідність в дослідженні рівня щільності цих зв'язків.

Цілі статті. Завданнями даної статті є: розрахунок рівня щільності зв'язку між ознаками «частка контролю» та «метод консолідації», «частка власності» та «метод консолідації», «частка власності» та «частка контролю»; визначення, яка з двох ознак – «частка контролю» або «частка власності» – має більший вплив на вибір методу консолідації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для здійснення дослідження автором були розглянуті консолідовані фінансові звіти 35 міжнародних банківських груп за 2011 рік. З метою забезпечення інформаційної бази дослідження звіти перевірялись на відповідність таким ознакам: 1) наявність списку учасників групи, які консолідуються у консолідованій фінансовій звітності; 2) наявність значення обсягу частки власності материнського банку в капіталі кожного учасника зі списку; 3) наявність значення обсягу частки голосів кожного учасника зі списку, який контролюється материнським банком; 4) зазначення методу консолідації, що застосовується материнським банком до кожного учасника зі списку. З 35 звітів зазначеним ознакам відповідають 3 звіти – груп БПСІ (BPCE), Креді Аґріколь (Credit Agricole) та Сосьєте Женераль (Societe Generale) [6-8].

З метою дослідження характеру взаємозв'язку «частка власності – частка контролю – метод консолідації», автором виокремлено три види зв'язку: 1) «частка контролю – метод консолідації»: зв'язок між обсягом частки голосів кожного учасника банківської групи, який контролюється материнським банком та методом консолідації, що застосовується материнським банком до кожного учасника; 2) «частка власності – метод консолідації»: зв'язок між обсягом частки власності материнського банку в капіталі учасника банківської групи та методом консолідації; 3) «частка власності – частка контролю»: зв'язок між обсягом частки власності та обсягом частки голосів.

Для визначення щільності перелічених видів зв'язку автором були використані непараметричні методи оцінки зв'язку: коефіцієнти взаємної спряженості Пірсона [9, ст. 24] та Чупрова [10, ст. 117], які застосовувалися в усіх групах зв'язку; критерій Спірмена, який застосовувався в третій групі [9, ст. 29] (табл. 1). Вибіркою дослідження є перелік учасників банківської групи, в капіталі яких материнський банк має частку та/або які контролюються материнським банком. Досліджувані автором ознаки «частка контролю» та «частка власності» є кількісними ознаками, ознака «метод консолідації» є якісною ознакою. Оскільки коефіцієнти взаємної спряженості Пірсона та Чупрова можуть застосовуватися до вибірок як з кількісними, так і з якісними ознаками, вони були обрані для оцінки щільності усіх трьох видів зв'язку. Критерій Спірмена може застосовуватись тільки для оцінки кількісних ознак, тому він був застосований до третього виду зв'язку.

Таблиця 1

Формули, необхідні для розрахунку коефіцієнтів взаємної спряженості Пірсона та Чупрова та критерію Спірмена

Етап розрахунку	Коефіцієнт Пірсона	Коефіцієнт Чупрова	Критерій Спірмена
-----------------	--------------------	--------------------	-------------------

1	2	3	4
1. Підготовча таблиця	Елементи вибірки розподіляються за двома ознаками в підгрупи		Значенням кожної з двох ознак елементів вибірки надається ранг за зростанням. Потім значення обох ознак впорядковуються у початковому порядку.
2. Основна формула	$K_{II} = \sqrt{\frac{\varphi^2}{1+\varphi^2}}$	$K_{IV} = \sqrt{\frac{\varphi^2}{\sqrt{(K_1-1) \cdot (K_2-1)}}}$	$\rho = 1 - \frac{6 \sum d_i^2}{n(n^2-1)}$
3. Допоміжна формула			$d = \text{Ранг } x_i - \text{Ранг } y_i$
4. Коментарі до формул	n_{xy} – значення підгрупи елементів вибірки з урахуванням ознак x та y ; n_x – обсяг n -ої групи елементів за ознакою x ; n_y – обсяг n -ої групи елементів за ознакою y .		x_i – значення ознаки x для i -го елемента вибірки; y_i – значення ознаки y для i -го елемента вибірки.
	-	K_1 – кількість груп ознаки x ; K_2 – кількість груп ознаки y .	

З метою застосування перелічених критеріїв досліджувані ознаки були розподілені на групи: 1) «частка контролю»: обсяг частки менше або дорівнює 20%; обсяг частки більше 20% та менше або дорівнює 50%; обсяг частки більше 50% та менше 100 %; обсяг частки дорівнює 100%; 2) «частка власності»: обсяг частки менше або дорівнює 20%; обсяг частки більше 20% та менше або дорівнює 50%; обсяг частки більше 50% та менше 100 %; обсяг частки дорівнює 100%; 3) «метод консолідації»: метод повної консолідації; метод участі в капіталі; метод пропорційної консолідації.

В результаті розподілу учасників банківських груп за ознаками «частка контролю» та «метод консолідації» було визначено, що в кожній з трьох вибірок найбільша кількість учасників консолідується за методом повної консолідації, перебуваючи при цьому під 100 % контролем материнського банку: 45 учасників з 94 учасників групи БПСІ; 339 – з 428 учасників групи Креді Агріколь; 205 – з 257 учасників групи Сосьєте Женераль (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл учасників банківських груп за ознаками «частка контролю» та «метод консолідації»

Банківська група	Обсяг частки голосів, що контролюється (VR), %	Метод консолідації			Разом
		Повної консолідації	Участі в капіталі	Пропорційної консолідації	

1	2	3	4	5	6
БПСІ	$VR \leq 20$	0	3	0	3
	$20 < VR \leq 50$	2	16	1	19
	$50 < VR < 100$	27	0	0	27
	$VR = 100$	45	0	0	45
	Разом	74	19	1	94
Креді Агріколь	$VR \leq 20$	0	2	0	2
	$20 < VR \leq 50$	6	13	31	50
	$50 < VR < 100$	36	0	1	37
	$VR = 100$	339	0	0	339
	Разом	381	15	32	428
Сосьєте Женераль	$VR \leq 20$	0	1	0	1
	$20 < VR \leq 50$	2	2	2	6
	$50 < VR < 100$	45	0	0	45
	$VR = 100$	205	0	0	205
	Разом	252	3	2	257

Отримані на основі даних табл. 2 значення коефіцієнтів взаємної спряженості Пірсона та Чупрова свідчать про середній рівень щільності зв'язку між ознаками «частка контролю» та «метод консолідації» (табл. 3). Найбільша щільність зв'язку між ознаками характерна для групи Креді Агріколь.

Таблиця 3

Значення коефіцієнтів взаємної спряженості Пірсона та Чупрова для розподілу учасників банківських груп за ознаками «частка контролю» та «метод консолідації»

Банківська група	Коефіцієнт Пірсона	Коефіцієнт Чупрова
1	3	4
БПСІ	0,687	0,605
Креді Агріколь	0,697	0,621
Сосьєте Женераль	0,685	0,601

В результаті розподілу учасників банківських груп за ознаками «частка власності» та «метод консолідації» було визначено, що в кожній з трьох вибірок найбільша кількість учасників консолідується за методом повної консолідації, перебуваючи при цьому у 100 % власності материнського банку: 44 учасників з 94 учасників групи БПСІ; 286 – з 428 учасників групи Креді Агріколь; 192 – з 257 учасників групи Сосьєте Женераль (табл. 4).

Таблиця 4

Розподіл учасників банківських груп за ознаками «частка власності» та «метод консолідації»

Банківська група	Обсяг частки власності (Ow), %	Метод консолідації			Разом
		Повної консолідації	Участі в капіталі	Пропорційної консолідації	
1	2	3	4	5	6
БПСІ	$Ow \leq 20$	1	6	0	7
	$20 < Ow \leq 50$	3	13	1	17
	$50 < Ow < 100$	26	0	0	26

	Ow = 100	44	0	0	44
	Разом	74	19	1	94
Креді Агріколь	Ow ≤ 20	1	2	0	3
	20 < Ow ≤ 50	3	13	31	47
	50 < Ow < 100	91	0	1	92
	Ow = 100	286	0	0	286
	Разом	381	15	32	428
Сосьєте Женераль	Ow ≤ 20	0	1	0	1
	20 < Ow ≤ 50	3	2	2	7
	50 < Ow < 100	57	0	0	57
	Ow = 100	192	0	0	192
	Разом	252	3	2	257

Отримані на основі даних табл. 4 значення коефіцієнтів взаємної спряженості Пірсона та Чупрова свідчать про середній рівень щільності зв'язку між ознаками «частка власності» та «метод консолідації» (табл. 5). Найбільша щільність зв'язку між ознаками характерна для групи Креді Агріколь.

Таблиця 5

Значення коефіцієнтів взаємної спряженості Пірсона та Чупрова для розподілу учасників банківських груп за ознаками «частка власності» та «метод консолідації»

Банківська група	Коефіцієнт Пірсона	Коефіцієнт Чупрова
1	3	4
БПСІ	0,670	0,577
Креді Агріколь	0,695	0,617
Сосьєте Женераль	0,667	0,572

В результаті розподілу учасників банківських груп за ознаками «частка власності» та «частка контролю» було визначено, що ті підгрупи елементів, в яких співпадають параметри обох ознак, найчастіше мають більші обсяги ніж інші підгрупи елементів, що знаходяться в цій же графі або рядку (табл. 6). Це свідчить про те, що для певного учасника досліджуваних банківських груп обсяг частки власності та обсяг частки голосів, що контролюється переважно мають наближені значення. Дане спостереження підтверджується значеннями коефіцієнта Спрімена, суть якого полягає у присвоєнні кожному елементу вибірки індивідуального рангу за кожною з двох ознак.

Таблиця 6

Розподіл учасників банківських груп за ознаками «частка власності» та «частка контролю»

Банківська група	Обсяг частки голосів (VR), %	Обсяг частки власності (Ow), %				Разом
		Ow ≤ 20	20 < Ow ≤ 50	50 < Ow < 100	Ow = 100	
1	2	3	4	5	6	7
БПСІ	VR ≤ 20	3	0	0	0	3
	20 < VR ≤ 50	4	15	0	0	19
	50 < VR < 100	0	2	19	6	27
	VR = 100	0	0	7	38	45

	Разом	7	17	26	44	94
Креді Агріколь	$VR \leq 20$	1	1	0	0	2
	$20 < VR \leq 50$	1	46	3	0	50
	$50 < VR < 100$	0	0	37	0	37
	$VR = 100$	1	0	52	286	339
	Разом	3	47	92	286	428
Сосьєте Женераль	$VR \leq 20$	1	0	0	0	1
	$20 < VR \leq 50$	0	6	0	0	6
	$50 < VR < 100$	0	1	41	3	45
	$VR = 100$	0	0	16	189	205
	Разом	1	7	57	192	257

Максимальне наближення значень коефіцієнта Спірмена до 1,00 свідчить про прямий та майже повний зв'язок між значенням обсягу частки власності та значенням обсягу частки голосів, що контролюється (табл. 7). Отримані на основі даних табл. 6 значення коефіцієнтів взаємної спряженості Пірсона та Чупрова свідчать про середній рівень щільності зв'язку між ознаками «частка власності» та «частка контролю» для учасників банківських груп БПСІ та Креді Агріколь (табл. 7). Значення зазначених коефіцієнтів свідчать про високий рівень щільності зв'язку між ознаками «частка власності» та «частка контролю» для учасників банківської групи Сосьєте Женераль.

Таблиця 7

Значення критерію Спірмена та коефіцієнтів взаємної спряженості Пірсона та Чупрова для розподілу учасників банківських груп за ознаками «частка власності» та «частка контролю»

Банківська група	Критерій Спірмена	Критерій Пірсона	Критерій Чупрова
1	2	3	4
БПСІ	0,980	0,782	0,723
Креді Агріколь	0,998	0,766	0,688
Сосьєте Женераль	0,995	0,843	0,903

Порівнявши значення коефіцієнта Пірсона для всіх трьох видів зв'язку, можна виявити, що найвище значення коефіцієнта характерне для зв'язку «частка власності – частка контролю» (рис. 1). На другому місці знаходиться зв'язок «частка контролю – метод консолідації». На третьому – «частка власності – метод консолідації».

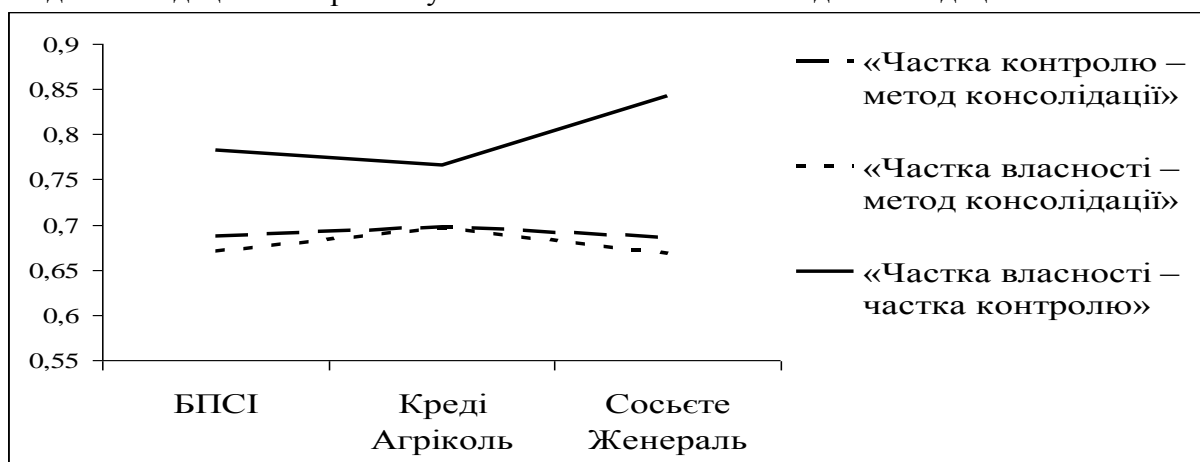

Рис. 1. Значення коефіцієнта Пірсона

Висновки, аналогічні до висновків щодо значень коефіцієнта Пірсона для всіх трьох видів зв'язку, можна зробити для значень коефіцієнта Чупрова (рис. 2).

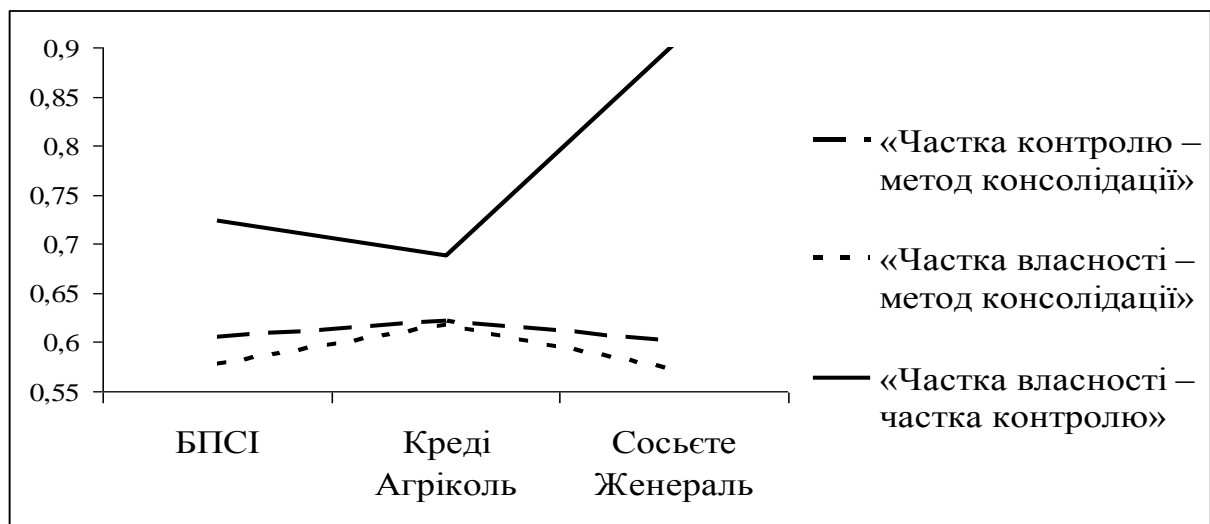

Рис. 2. Значення коефіцієнта Чупрова

Висновки. Отже, для всіх вибірок найвищою є щільність зв'язку між обсягом частки власності та обсягом частки голосів, що контролюється. Значно меншою є залежність між обсягом частки голосів та обраним методом консолідації. Найменш залежними між собою є обсяг частки власності та обраний метод консолідації. На основі викладеного можна зробити висновок про те, що вибір методу консолідації для певного учасника групи більшою мірою залежить від обсягу частки його голосів, який контролюється материнським банком, а меншою мірою – від обсягу частки власності материнського банку в капіталі учасника групи. Проте, зважаючи на те, що щільність зв'язку «частка контролю – метод консолідації» не є повною, вибір методу консолідації для учасників досліджуваних банківських груп також залежить від інших факторів.

Внаслідок введення в дію з 1 січня 2013 р. нових МСФЗ обсяг частки власності перестав бути фактором, що впливає на вибір методу консолідації. Також, з переліку методів консолідації був вилучений метод пропорційної консолідації. З огляду на це, перспективою подальших досліджень є повторне здійснення наведених в статті розрахунків для консолідованих фінансових звітів за 2013 рік.

Список використаних джерел:

1. МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/file/link/364288/file/IFRS10.pdf>.
2. МСФЗ 11 «Консолідована фінансова звітність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/file/link/364288/file/IFRS11.pdf>.
3. IAS 28 «Investments in associates and joint ventures» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/standards26>.
4. Claessens S. The separation of ownership and control in East Asian Corporations / S. Claessens, S. Djankov, L. H. Lang // Journal of Financial Economics. – 2000. – № 58(81). – pp. 81-112.
5. Bianchi M. Pyramidal groups and the separation between ownership and control in Italy / M. Bianchi, M. Bianco, L. Enriques // The control of corporate Europe. – 2001. – pp. 154-186.
6. Groupe BPCE registration document and full-year financial report 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bpce.fr/en/content/download/4793/56580/version/14/file/Groupe+BPCE+Registration+document+2011.pdf>.
7. Credit Agricole Group financial statements 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.credit-agricole.com/en/content/download/10699/176243/version/2/file/VERSION+PDF+A-01+ENGL+2011+SITWEB+CA02042012.pdf>.
8. Societe Generale registration document 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.societegenerale.com/sites/default/files/documents/Societe-Generale-Registration-Document-2012.pdf>.
9. Некоторые методы статистической обработки и анализы результатов научных исследований: навч.-метод. посіб. / Мендрин Г.И., Хлынин С.М., Кляйн Т.Ф., Кинжибалова Ж.В. [та ін.]. – Томск: СГМУ, 2003. – 62 с.
10. Статистика: підручник / Герасименко С. С., Головач А. В., Єріна А. М. [та ін.]; за наук. ред. С. С. Герасименка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 467 с.